

Tiltaksstrategier for bruk av SMIL-midler i Senja 2020-2023

1. Formål

Spesielle miljøtiltak i jordbruket (SMIL) er en tilskuddsordning under Landbruksdirektoratet. SMIL handler om å gjennomføre miljøtiltak utover det som forventes av vanlig jordbruksdrift. Formålet med SMIL er å fremme natur- og kulturminneverdiene i jordbrukets kulturlandskap og redusere forurensningen fra jordbruket utover det som kan forventes gjennom vanlig jordbruksdrift. Prosjektene og tiltakene skal prioriteres ut fra lokale målsettinger og strategier. Det er en egen forskrift for denne tilskuddsordningen: Forskrift om tilskudd til spesielle miljøtiltak i jordbruket som er hjemlet i jordloven.

SMIL-midler er rettet mot istandsetting og etablering av tiltak. SMIL-midlene skal forvaltes i samsvar med både nasjonale og regionale føringer. De nasjonale føringene finnes i:

- Forskrift om spesielle miljøtiltak i jordbruket av 4. februar 2004 nr. 448
- Landbruksdirektoratets rundskriv 2019-14

De regionale føringene framkommer av Regionalt miljøprogram (RMP) for perioden 2019-2022. Hovedmålet i RMP er å styrke miljøarbeidet i jordbruket og synliggjøre jordbrukets miljøinnsats i Troms og Finnmark. Bruken av SMIL-midlene skal støtte opp om de strategiske satsingsområdene i RMP som er:

- Kulturlandskap
- Kulturminner og kulturmiljø
- Biologisk mangfold
- Tilgjengelighet og friluftsliv
- Forurensning i landskapet
- Klimaet
- Økologisk drift

Kommunen har forvaltningsansvar for statlige midler til spesielle tiltak i landbruket (SMIL). Disse midlene tildeles som en årlig disposisjonsramme fra Fylkesmannen. Tildelingen til kommunene skal skje på grunnlag av flerårige prioriteringer og strategier fra kommunens side. Det forventes at kommunene prioriterer tiltak som har best effekt for miljøet.

Bruken av SMIL-midlene skal sees i sammenheng med tilskudd i regionalt miljøprogram (RMP) slik at investeringene gjennom SMIL kan sees som årlig skjøtsel i RMP.

SMIL-tilskudd kan innvilges til:

- Foretak som oppfyller vilkårene i forskrift 19. desember 2014 nr. 1817 om produksjonstilskudd og avløsertilskudd i jordbruket § 2 og § 3 eller § 4. Det må foreligge tillatelse fra landbrukseiendommens eier til gjennomføring av prosjekt eller tiltak som nevnt i denne forskriftens § 4 og § 5.
- Eier av landbrukseiendom dersom det foregår en produksjon på landbrukseiendommen som oppfylle vilkårene for tilskudd etter forskrift 19. desember 2014 nr. 1817 om produksjonstilskudd og avløsertilskudd i jordbruket.

2. Organisering/prosess

Senja kommune har gjennomført en prosess for å finne fram til rett bruk av SMIL-midler i kommunen. På grunn av korona-situasjonen valgte kommunen å ikke innkalle gårdbrukere med flere til åpne møter, men det har vært møte med styreledere i Midt-Troms Bondelag og Senja lokallag av Norsk Bonde- og Småbrukarlag 30.4. Disse har i etterkant fått anledning til å diskutere det framlagte forslaget med sine medlemmer. Det har ikke kommet inn noen høringsuttalelser fra partene etter møtet.

3. Miljøutfordringer

De kommunale strategiene skal ivareta lokale miljøutfordringer samt følge opp utfordringene og prioriteringene i regionalt miljøprogram. Med miljøutfordringer menes både trussel mot forringelse av biologisk mangfold og utslipp både til jord, vann og luft. Fylkesmannen i Troms og Finnmark har bedt kommunene om å prioritere tiltak med god miljøeffekt.

4. Tilskudd

4.1 Tilskudd til planleggings- og tilretteleggingsprosjekter

Det etterstrebes å få til en helhetlig og samordnet miljøinnsats for å bidra til prosesser som sikrer bredest mulig involvering og forankring i arbeidet med SMIL. Det gis derfor tilskudd til planleggings- og tilretteleggingsprosjekter. Formålet er å legge til rette for større, helhetlige miljøprosjekter over litt større områder, f.eks knyttet til et vassdrag eller ei grend. Det omfatter både kulturlandskap- og forurensningstiltak.

Slike prosjekter kan innvilges med opptil 100 % tilskudd av totalt kostnadsoverslag.

4.2 Tilskudd til kulturlandskaps- og forurensningstiltak

Det kan gis tilskudd til gjennomføring av tiltak som ivaretar natur- og kulturminneverdier i kulturlandskapet (kulturlandskapstiltak) og tiltak som bidrar til å redusere forurensning eller risiko for forurensning fra jordbruket (forurensningstiltak). Tiltakene må ikke komme i konflikt med viktige naturverdier, kulturminner eller reindriftsinteresser. For å sikre god kvalitet på planer for, og oppfølging av tiltak kan det være aktuelt å ta kontakt med faglig kompetanse i landbruks- og miljøforvaltningen eller andre kompetansemiljøer. I områder med reinbeite bør søknaden legges fram for reinbeitedistriktet før den blir avgjort.

Kulturlandskapstiltak

Det kan gis tilskudd til kulturlandskapstiltak som gjennom istandsetting, skjøtsel, og vedlikehold ivaretar natur- og kulturminneverdier i jordbrukets kulturlandskap. Tilskudd kan eksempelvis gis for å:

- ta vare på og utvikle jordbrukets kulturlandskap
- ta vare på variasjonen i jordbrukets verdifulle kulturlandskap
- ta vare på og skjøtte biologisk verdifulle arealer i jordbruket
- bedre status for truede arter i jordbruket
- øke bruk og vern av jordbrukets genetiske ressurser
- å bedre tilstanden til kulturminner og kulturmiljøer i jordbruket
- bedre allmenhetens tilgang til jordbrukslandskapet

Biologisk mangfold

Det kan gis tilskudd til tiltak som ivaretar biologisk mangfold og gammel kulturmark. Tiltakene kan bidra til å:

- fremme biologisk mangfold gjennom å ivareta planter og dyr i kulturlandskapet og kulturbetinget plante- og dyreliv
- bevare livskraftige bestander og opprettholde leveområder og spredningsveier for planter og dyr i eller i tilknytning til kulturlandskapet
- ivareta gammel kulturmark og fremme ivaretagelse av det biologiske mangfoldet og landskapsbildet knyttet til den gamle kulturmarka

Friluftsliv og tilgjengelighet/opplevelser i landskapet

Tilgjengelighet og opplevelser i landskapet. Det kan gis tilskudd til tiltak som tilrettelegger for større tilgjengelighet og opplevelser i landskapet, og som holder verdifulle områder åpne. Tilskuddet kan gis for å bedre allmennhetens tilgang til jordbrukslandskapet.

Aktuelle tiltak kan være knyttet til etablering, utbedring, rydding og vedlikehold av stier og turveier i jordbruksområder og sikre tilgjengelighet til kulturminner og kulturmiljøer for allmennheten, dersom dette er ønskelig. Tilskuddet kan gis til investering i adkomst, porter, gjerdeklyv og annen tilrettelegging. Andre aktuelle tiltak er merking av ferdselsårer og utarbeidelse av enkel informasjon. I tillegg kan det være aktuelt at grunnlaget for tilskuddet inkluderer kompensasjon for vesentlig ulempe forbundet med allmenn ferdsel, for eksempel avlingstap

Kulturminner og kulturmiljøer

Det kan gis tilskudd til kulturminner og kulturmiljøer, inkludert verneverdige bygninger gjennom skjøtsel, vedlikehold og istandsetting etter kulturminnefaglige retningslinjer. Eksempler på kulturminner i tilknytning til jordbrukslandskapet:

- alle slags bygninger på gårdstun og i inn- og utmark, fra våningshus og driftsbygninger til utløe, koier og kvernhus
- boplasser, hustufter og ruiner, gammetufter, gårdshauger
- gravhauger og –røyser, helleristninger, offersteder, varp
- rydningsrøyser, veiter/vanningsanlegg, bakkemurer, terrasseringer, tre- og steingjerder, elveforbygninger
- gamle veifar, stier, veimerker, klopper, vad, tre- og steinbruer, geil/fegater
- jakt-, fiske- og fangstinnretninger, stakktufter, jernvinneplasser, kull- og tjæremiler, fløtningsdammer
- bygdeborger, varder/veter

Eksempler på kulturmiljøer i jordbrukslandskapet:

- gårdstun, seteranlegg, en samling gravhauger, naustmiljø

Senja har per 9.3.2020 i alt 1803 fredede kulturminner registrert i databasen Askeladden. Dette er bygninger, bosetning/aktivitetsområde, båtstøanlegg, gravminne, gravfelt mm. I

tillegg har kommunen mer enn 2000 SEFRAK¹-registrerte bygninger rundt om i bygdene. Mange av disse er verdifulle kulturminner og landskapselementer.

Noen få kulturminner/fornminner holdes åpent med beiting eller rydding, mens mange er i ferd med eller er gjemt i kratt og skog. Mange gamle bygninger er i forfall og det er svært kostbart å restaurere slike uten at det blir stimulert til dette gjennom tilskudd.

Viktige kulturlandskap Senja kommune

I Senja kommune er følgende Nasjonale og regionale viktige kulturlandskap valgt ut (jf. naturbase.no):

Gammelsæter, Sifjord, Bøvær, Ersfjord, under Tebbeltua, Grønnlihaugen-Nattmålshaugen, Senja Familiepark, Gressmyrbotn, Solli, Stangnes.

- Tilgjengelighet og opplevelser i jordbrukets kulturlandskap

Utmarka i Senja er stort sett godt tilgjengelig og mye brukt av allmennheten, mens det ofte kan være vanskelig å finne veier gjennom kulturlandskapet for allmennheten.

Gjennom SMIL-ordningen kan det legges bedre til rette for opplevelser, rekreasjon og friluftsliv i jordbrukets kulturlandskap i Senja. Tilrettelegging med sti- og turveinett i tilknytning til veier i landskapet og viktige linjedrag i landskapet kan forenkle av adkomsten til utmark og strandsoner.

Forurensningstiltak

Landbruket er underlagt strenge miljøkrav, både når det gjelder utslipp av klimagasser, avrenning av næringsstoffer og partikler til vassdrag og bruk av miljøfarlige stoffer. Det kan innvilges tilskudd til gjennomføring av tiltak som bidrar til å redusere utslipp fra jordbruket. Det omfatter også tiltak for å redusere forurensende utslipp til luft, spesielt av klimagasser som CO₂ og CH₄.

Formålet med tiltakene vil være å:

- sikre godt vannmiljø i jordbrukspåvirkede vannforekomster
- redusere utslipp av ammoniakk fra jordbruket
- redusere utslipp av klimagasser fra jordbruket
- redusere helse- og miljørisikoen ved bruk av plantevernmidler i jordbruket

Aktuelle tiltak for å hindre avrenning til vann kan være:

- Utbedring og supplering av hydrotekniske anlegg, kumdammer, gjenåpning av bekkelukninger mm
- Erosjonssikring av elve- og bekkekanter, flomdempende tiltak mm

¹ SEFRAK er et landsdekkende register over eldre bygninger og andre [kulturminner](#) i Norge. Navnet er en forkortelse for *SEkretariatet For Registrering Av faste Kulturminner*, som var navnet på den institusjonen som påbegynte arbeidet med registeret. Registreringen ble avsluttet tidlig på 1990-tallet, og det er kommunene og fylkeskommunene som har ansvar for bygningene i SEFRAK-registeret.

Registeret ble bygd opp gjennom et stort anlagt feltarbeid i åra 1975 til 1995. Alle bygninger fra før år 1900 ble registrert, foruten ruiner og en del andre kulturminner. I Finnmark ble grensa for innføring i registeret satt til året 1945. Alle objekter ble kartfesta, oppmålt og fotografert. I dag inneholder SEFRAK ca. 500 000 objekter, hvorav nesten 400 000 er bygninger som fortsatt står. Skjemamaterialet fra feltarbeidet oppbevares hos fylkeskommunene, mens det meste av fotomaterialet er overført til [Nasjonalbiblioteket](#) i Mo i Rana. Stedfestingskoordinater er lagt inn i [GAB](#) og en begrenset del av tekstinformasjonen er lagt inn i [matrikkelen](#).

- Fangdammer, andre økologiske rensetiltak
- Miljøplantinger
- Omlegging fra åpen åker drift til mer ekstensiv drift på erosjonsutsatte arealer
- Andre tiltak
-

For å hindre utslipp av klimagasser til luft kan et tiltak være:

- Dekke over eksisterende gjødsellager

Utslipp av plantevernmidler til miljøet er ikke noe stort problem i Senja, men tiltak som reduserer tap av plantevernmidler er også med i SMIL-ordningen.

5. Tildeling av midler

5.1 Prioritering av tiltak

Basert på miljøutfordringene i jordbruket og jordbruket i Senja kommune spesielt, skal søknader om spesielle miljøtiltak i jordbruket (SMIL) prioriteres slik i perioden 2020-2023:

1. Planleggings- og tilretteleggingsprosjekt som leder fram til gode og konkrete kulturlandskaps- og forurensningstiltak for et større område eller for flere eiendommer.
2. Tiltak som fører til reduksjon av utslipp av gasser og spesielt klimagasser, spesielt CO₂, CH₄ og N₂O til luft:
 - Dekke over gjødselkummer for å hindre utslipp av NH₃ (ammoniakk)
 - Andre gode klimavennlige tiltak
3. Tiltak som fører til reduksjon av forurensninger til sårbare ferskvannsresipienter:
 - Gjenåpning av bekkelukkinger
 - Miljøplantinger og økologiske rensetiltak og hydrotekniske tiltak
 - Hindre avrenning av husdyrgjødsel fra utekvever ol.
 - Særskilte bygningsmessige tiltak i tilknytning til eksisterende driftsbygning eller driftsopplegg, utover det som kan forventes av vanlig jordbruksdrift
4. Tiltak for å bevare kulturminner og kulturmiljøer:
 - Ivaretagelse av kulturminner og kulturmiljøer, inkl. verneverdige bygninger ved for eksempel støtte til skjøtsel, vedlikehold og istandsetting – herunder:
 - Bevaring av regionalt viktige kulturlandskap
 - Økning eller sikring av biologisk mangfold
 - Bevaring av arkeologiske kulturminner, eks. ved rydding av skog
5. Økt tilgjengelighet for allmennheten mht. opplevelser, rekreasjon og friluftsliv i og ved jordbrukets kulturlandskap

5.2 Retningslinjer for prioritering av søknader

Dersom det er flere søknader ved søknadsfrist enn tilskuddsrammene tilsier, skal følgende retningslinjer brukes ved prioritering av søknader:

1. Samarbeidprosjekter som kommer fram etter planleggings- og tilretteleggingstiltak i tråd med kommunale miljømål eller nasjonale miljømål
2. Tiltak som leder fram til god bruk av regionale miljøtiltak (RMP)
3. Andre tiltak som har stor miljøeffekt generelt og/eller er i tråd med kommunale miljømål
4. Tiltak for økt bevaring av kulturminner og kulturmiljøer

5.3 Tilskuddsordninger og tilskuddssatser

I SMIL-forskriften er det satt ulike maksimale tilskuddssatser i SMIL-ordningen:

1. For planleggings- og tilretteleggingsprosjekter kan det ytes engangstilskudd med inntil 100 % av godkjent kostnadsoverslag. For særskilte tiltak for å ivareta biologisk mangfold, kan det også ytes tilskudd med inntil 100 % av godkjent kostnadsoverslag.
2. For andre prosjekter kan det ytes inntil 70 % av godkjent kostnadsoverslag.

Ved større søknadsmengde enn det er fullt tilskudd til, kan det vurderes om tilskuddssatsen skal settes ned for å innvilge flere søknader. Det skal imidlertid ikke være lavere tilskuddssats enn 50 %.

